

КОМПЛЕМЕНТАРНИЙ РОЗВИТОК ПІДПРИЄМСТВ ТУРИСТИЧНОЇ ІНДУСТРІЇ

Український державний університет залізничного транспорту

Анотація. Досліджено особливості виникнення терміну комплементарності і трактування даної категорії в різних галузях знань. Розкрито підходи до розгляду вченими змісту категорії комплементарного розвитку підприємств. Доведено доцільність комплементарного розвитку підприємств туристичної індустрії і формування теоретико-методологічного базису його забезпечення. Розкрито зміст наукової категорії комплементарний розвиток підприємств туристичної індустрії.

Ключові слова: підприємства туристичної індустрії, комплементарність, комплементарний розвиток, міжсуб'єктна взаємодія, теоретичні аспекти.

COMPLEMENTARY DEVELOPMENT OF TOURISM INDUSTRY ENTERPRISES

Abstract. The features of the emergence of the term complementarity and interpretation of this category in various fields of knowledge are studied. Approaches to the consideration by scientists of the content of the category of complementary development of enterprises are revealed. The expediency of complementary development of tourism industry enterprises and the formation of a theoretical and methodological basis for its provision is proved. The content of the scientific category complementary development of tourism industry enterprises is revealed.

Keywords: tourism industry enterprises, complementarity, complementary development, intersubject interaction, theoretical aspects.

Поняття комплементарності останнім часом починає активно використовуватися у різних галузях знань: у філософії, фізиці, хімії, генетиці, біології, психології, соціології, праві, економіці і менеджменті. Зокрема в біохімії комплементарність – взаємна відповідність в хімічній будові двох макромолекул, яка забезпечує їх взаємодію. У математиці комплементарними називаються кути, що утворюють у сумі прямий «правильний», ідеальний кут. Свого часу вчені називали комплементарними такі кольори, які в результаті взаємодії утворювали білий – «ідеальний» колір. Комплементарність в молекулярній біології – взаємна відповідність, що забезпечує зв'язок доповнюючих одна одну структур. У сучасній географічній науці дане поняття використовується при формуванні методологічних підходів до обґрунтування новітніх напрямів досліджень синкретичних єдностей, якими є, наприклад, геоекосистеми. У сучасній політології про поняття комплементарності йде мова зокрема в дослідженні К. Завершинського, який обґрунтовує необхідність методологічної комплементарності у дослідженні динаміки політичних інститутів [1]. В економіці часто цей термін пов'язують з поняттям взаємодоповнюваності товарів, яка виникає у випадку, коли володіння одним товаром спричиняє сталу потребу в іншому товарі [2]. На думку В. Колтун доцільним є застосування когнітивного потенціалу поняття комплементарності для дослідження складних відкритих динамічних систем і відповідних процесів, що відносяться до сфери публічного управління. Зокрема автор розглядає комплементарність як іманентну властивість феномену місцевого самоврядування і визначає її як атрибутивну властивість органів даного рівня до взаємодоповнення та взаємовпливів. У свою чергу В. Липов, розглядаючи вплив ринкових інститутів на формування інститутів державного устрою, використовує поняття інституціональної комплементарності, яка відображає якість інтегративної цілісності соціально-економічних систем [1].

Аналізуючи визначення комплементарності в різних сферах наукових знань В. Геєць зазначає, що комплементарність як поняття, яке, по суті, використовується в молекулярній біології, має підстави використовуватися і в суспільному та економічному житті. Оскільки єдність в економіці, яка формується за рахунок проявів комплементарності і взаємодії двох або більше економічних суб'єктів, повинна супроводжуватися паралельними крос-культурними змінами, які в свою чергу є результатом економічного розвитку та підвищення матеріального становища людей, у підсумку знаходять відчуття захищеності та здатності до самовираження [3].

Підтримують таку думку й інші вчені. Так, на думку ряду вчених, концепція комплементарності виходить з того, що множина організацій, або послуг, або теорій, ґрунтуючись на різних системах відносин, взаємно доповнюють одна одну і можуть бути використані для побудови системи більш високого рівня [4]. Досліджуючи систему та її ключові елементи вчені виділяють два ключових підходи до розгляду явища комплементарності: лінійний підхід – за яким елементи в системі мають однаковий вплив один на одного і при їх функціонуванні виникає комплементарність; ієрархічний підхід – за яким один з елементів системи виконує провідну роль, а інші його доповнюють, що призводить до зростання ефективності їх функціонування та системи загалом [5].

Знайшло відображення в наукових працях і поняття комплементарного розвитку підприємств, що є об'єктом дослідження. Зокрема колектив вчених [6] комплементарний розвиток розглядають як узгоджений та взаємодоповнюючий розвиток окремих елементів економічної системи, ефективна взаємодія яких забезпечує формування синергетичного ефекту та сприяє подальшому розвитку економічної системи в цілому. О. Бородіна надає визначення комплементарного розвитку агросфери, що, як зазначає автор, характеризує такі зв'язок і взаємодію між аграрним та сільським розвитком, за яких на основі взаємодоповнюваності зростає ефективність аграрної галузі та якість життя сільських спільнот, забезпечується розширене відтворення виробничих і соціальних ресурсів села із застосуванням інноваційних управлінських рішень стратегічного спрямування. При цьому основними ознаками комплементарного розвитку агросфери визначено наступні: виробництво безпечного і високоякісного продовольства у достатній кількості та екологічно безпечним способом, яке супроводжується формуванням привабливого для проживання сільського середовища [3].

На сучасному етапі прискорених турбулентних змін на ринку особливої уваги потребує вивчення змісту і ключових властивостей комплементарності в аспекті забезпечення сталого інноваційного зростання бізнес-суб'єктів, зокрема підприємств туристичної індустрії. Сформувати нові можливості для реалізації міжсуб'єктної взаємодії у сфері туризму при збереженні балансу інтересів зацікавлених сторін можливо на основі забезпечення комплементарного розвитку підприємств туристичної індустрії. Останній слід розглядати як процес якісних трансформаційних змін у системі забезпечення діяльності підприємств туристичної індустрії та взаємодії суб'єктів даної сфери в процесі створення ними конкурентоспроможного туристичного продукту з урахуванням вимог збалансованості інтересів стейкхолдерів. Такого роду зміни можливо забезпечити на основі використання інноваційних механізмів та інструментів взаємодії підприємств туристичної індустрії, застосування яких в діяльності суб'єктів даної сфери сприятиме розширенню можливостей для реагування на різноманітні виклики внутрішнього і зовнішнього середовища та мінімізації ризику.

Для забезпечення сталого зростання підприємств туристичної індустрії доцільним є застосування комплексу комплементарних активів, що включає рекреаційний потенціал, інфраструктуру, цифрові активи, організаційний капітал, результати інтелектуальної діяльності та ін. Основою моделі комплементарного розвитку підприємств туристичної індустрії має стати: безперервне удосконалення процесів та підвищення ефективності діяльності підприємств; алгоритм вибору альтернатив виходячи з поставлених цілей та ступеня їх впливу на бізнес-процеси підприємств; комплементарна консолідація ресурсів підприємств, що залучаються до створення якісного туристичного продукту; інвестиційне забезпечення інноваційних процесів за рахунок мобілізації власних засобів та диференціації інвестиційних рішень у процесі інноваційного розвитку підприємств туристичної індустрії; своєчасний аналіз та оцінка результатів діяльності; оцінка збалансованості розвитку підприємств; діагностика ефективності реалізації проектів.

СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ:

1. Koltun V. Complexiti as the immუნental properties of local-self-governance phenomenon. *Relevant issues of development and modernization of the modern science: the experience of countries of eastern Europe and prospects of Ukraine*: monografia. Latvia: Riga, 2018. P. 160-182.
2. Комплементарність. *slovnuk.ua: веб-сайт*. URL: <https://slovnuk.ua/> (дата звернення: 15.01.2022).
3. Бородіна О. С. Комплементарний розвиток аграрної сфери України: дис. ... канд. екон. наук: 08.00.03 / ДУ «Інститут економіки та прогнозування Національної академії наук України». Київ, 2018. 211 с.
4. Колтун В. С. Комплементарність як парадигма місцевого самоврядування: методологічний аспект. *Інвестиції: практика та досвід*. 2015. № 4. С. 104-108.

5. Пілевич Д. С. Сутність комплементарної інвестиційної політики держави. *Вісник Чернігівського державного технологічного університету*. 2013. № 4 (70). С. 127-132.
6. Гончаров В. М., Мартинов А. А. Формування адаптивної системи комплементарного розвитку АПК та суміжних галузей економіки України. *Вісник економічної науки України*. 2014. № 1. С. 24-27.

Торопова Дарія Дмитрівна, аспірант кафедри маркетингу, комерційної діяльності та економічної теорії, Український державний університет залізничного транспорту, Харків, e-mail: toropova_dd@ukr.net.

Toropova Daria D. – Post-graduate Student of the Department of Marketing, Commercial Activity and Economic Theory, Ukrainian State University of Railway Transport, Kharkiv, e-mail: toropova_dd@ukr.net.